

Maria Kok (Itä-Suomen yliopisto), Natalia Giloeva (Itä-Suomen yliopisto): lčensienet, koiransienet da kivilinduzet – eliölajien nimitysten kääntäminen suomesta karjalaksi

Suomen yleisradion eli Ylen uutisia on käännetty livvinkarjalaksi helmikuusta 2015. Omakieliset uutiset ovat uhanalaiselle kielelle sekä mahdollisuus että haaste. Erityistä huolellisuutta tarvitaan, jos käännettävässä tekstissä esiintyy sanastoa, jota kohdekielessä ei ole tai jos lähde- ja kohdekielen käsitejärjestelmät poikkeavat toisistaan.

Eliölajien nimitykset ovat erityinen appellatiivien ryhmä, joille tyypillistä on ryhmittäminen hierarkkisiksi järjestelmiksi eli taksonomioiksi: tietyllä nimityksellä viitataan tiettyyn eliölajiin mutta myös sen asemaan muiden lajien joukossa. Karjalan oravangriba ja suomen punikitatti viittaavat samaan sienilajiin (*Leccinum aurantiacum*). Määriteosat (oravan- ja punikki-) kuvailevat sientä ja perusosat (-tatti, -gribu) määrittävät sen kuuluvan tattien (*Boletaceae*) heimoon.

Ei yleensä riitä, että yksittäiselle lajille löytyy tyydyttävä kohdekielinen nimitys. Nimityksen pitäisi sopia myös osaksi kohdekielen taksonomiaa. Ongelmia voi syntyä, jos lähde- ja kohdekielen taksonomiat poikkeavat toisistaan tai jos tieteelliset ja kansankieliset taksonomiat eivät ole yhteensopivia. Esimerkiksi suomessa sieni toimii yläkäsitteenä laajalle eliöryhmälle (*Fungi*), kun taas karjalassa sama sana viittaa nimenomaan helttasieneen. Erilaiset taksonomiat mutkistavat jopa arkikäsitteiden kääntämistä: suomen sienestäjä ja sen karjalankielinen vastine sieniniekku eivät kaikissa konteksteissa merkitse täsmälleen samaa.

Natalia Giloevan säännöllisesti järjestämä Facebook-kysely ”Kuibo parem karjalakse” on osoittautunut tehokkaaksi tiedonhakumenetelmäksi uutisten käännoistyössä. Kyselyn avulla on saatu nopeasti käyttöön karjalankielisen puhujayhteisön tietoa lajinimitysten merkityksestä ja käytöstä kansankielessä.